

سخن سردبیر میهمان

هیئت تحریریه مجله رهیافت با توجه به تحولاتی که با پدید آمدن کووید ۱۹ (کرونا) و گسترش جهانی آن و اثری که بر تمامی ابعاد زندگی بشر (سلامتی و علوم، آموزش پیش دانشگاهی، اقتصاد و فناوری، آموزش و یادگیری الکترونیک، روابط اجتماعی و هنر، پژوهش و فناوری و نوآوری، روابط خارجی، هوشمندسازی، محیط زیست و توسعه پایدار، دولت الکترونیک، آموزش عمومی و آموزش عالی، جامع‌نگری و برنامه‌ریزی) در جهان و ایران گذارده و خواهد گذارد، تصمیم گرفت که ویژه‌نامه‌ای برای بررسی «تأثیر ویروس کرونا بر ابعاد زندگی، الگوی توسعه و آینده سیاست توسعه و علم، پژوهش، فناوری و نوآوری در جهان با تأکید بر ایران منتشر کند. امید است این حرکت به نگاه مسئله محور مجله کمک نموده و شاهد اثرات و دستاوردهای آن در آینده باشیم.

در ادامه نگاهی کوتاه بر تحولات قبل از وقوع کرونا- دوران کرونا و نیازهای آینده ارائه می‌شود:

۱. پیشاکرونا: تحولات و شکل‌گیری نظم جدید جهانی

- ۱-۱. نظم جدید سیاسی در جهان: جهان تک‌قطبی / دوقطبی / تک چندقطبی / آشوب و جنگ
- ۲-۱. نظم جدید اقتصادی و تجارت در جهان: بازار تولید و مصرف (امریکا/ چین/ اروپا/ ژاپن) // قدرت‌های نوظهور (هند/ برزیل/ اندونزی/ اوراسیا/ و...) // و افریقا
- ۳-۱. فناوری و اطلاعات: انقلاب صنعتی چهارم/ فناوری اطلاعات/ ارتباطات/ هوشمندسازی اشیا
- ۴-۱. فناوری نظامی: کنترل فضا و هوشمندسازی برخوردارهای نظامی در آینده
- ۵-۱. اجتماعی و فرهنگی: گستردگی و جهانی شدن شبکه‌های اجتماعی/ جایگزینی شبکه‌های رسمی دولت‌ها باشبکه‌های اجتماعی
- ۶-۱. محیط زیست: خطرات تغییر اقلیم و پیامدهای آن/ دوره جدید زمین‌شناسی پس از انقلاب صنعتی (دوره انتروپوسن- دور انسان) و دخالت گسترده در طبیعت و پیش‌بینی ششمین انقراض حیات در زمین پس از پنجمین انقراض در ۶۵ میلیون سال قبل (کرتاسه- نابودی دایناسورها)

۲. وقوع کرونا: تسریع روند برخی تحولات و کند نمودن برخی دیگر

ویروس در کره زمین که عمرش حدود ۴/۵ میلیارد سال است حدود ۴ میلیارد سال قدمت دارد و ریشه دارتر از انسان هوشمند که حدود ۳۰۰,۰۰۰ سال عمر دارد می‌باشد و جهش‌های زیادی داشته است. انسان می‌تواند میزبان حدود ۲۵۰ نوع از ویروس‌ها باشد. شناخت تب زرد در سال ۱۹۰۱ (۱۲۰ سال قبل) اولین نوع آن است. انواع ویروس‌ها و میکروب (آبله، طاعون، سارس، آنفلوانزا و ایدز) که وارد حیات انسانی گردیدند، برخی طی سال‌های طولانی مهار گردیدند و برخی هنوز وجود دارند و مدیریت می‌شوند.

کرونا به‌خاطر ناشناخته بودن و نداشتن علائم اولیه خاستگاه جهانی پیدا کرد و به‌عنوان تهدید فراملی اثرات وسیعی در همه جهان پدید آورد:

- ۱-۲. اثرات اقتصادی: کاهش تقاضا برای برخی تولیدات و خدمات/ کاهش برخی تولیدات و کاهش اشتغال وابسته به آنها (به‌ویژه مشاغل فیزیکی- ولی رشد مشاغل از راه دور) // افزایش تولیدات و خدمات سلامت/ توسعه خدمات از راه دور

از جمله پزشکی از راه دور / پیچیده تر شدن بحران تجارت جهانی / افزایش نابرابری های درآمد در درون کشورها و بین کشورها / درون نگر شدن کشورها و رشد ناسیونالیسم / بازننگری در زنجیره تولید و تأمین کالای چندملیتی

۲-۲. رشد سریع فناوری و کاربرد آن در تولیدات و مصارف: عمیق تر شدن فاصله کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه / رشد فناوری ها سریع تر از رشد انسان ها

۳-۲. رشد سریع دانش اطلاعات و توسعه فضای مجازی: قدرتمند شدن ساختارهای نرم افزار جهانی (گوگل و هوآوی)

۴-۲. تحولات در مدل های حکمرانی سازمان ها - شرکت های خصوصی و دولت ها

۵-۲. توسعه گسترده فضای مجازی و کاربردهای آن: آموزش مجازی / کنفرانس های مجازی / خدمات مجازی / اشتغال از راه دور

۶-۲. توسعه ارتباطات مجازی: شبکه های اجتماعی / نقش مهم ارتباطات در آموزش جامعه و مدیریت بحران ها / کاهش ارتباط حضوری و جداسازی اجتماعی / کاهش اعتماد به حکمرانان و بعضاً نخبگان / نقش هنر و هنرمندان در هدایت جامعه

۷-۲. تغییرات محیط زیستی (کاهش کوتاه مدت دی اکسید کربن به خاطر کاهش و تعطیلی تولیدات و خدمات) / کند شدن حرکت به سوی توسعه پایدار (کاهش اشتغال - افزایش تفاوت درآمدها - موقعیت زنان و اقلیت ها) / تهاجمی شدن توسعه نسبت به طبیعت: آینده شهرها و روستاها

۸-۲. سلامت فردی و اجتماعی: توجه بیشتر به سلامت و صنایع و خدمات وابسته / سلامت اقشار ضعیف / سلامت سالمندان و مشاغل آزاد

۳. پسا کرونا: چه باید کرد؟

اثرات گسترده دوره کوتاه کرونا بر همه شئون زندگی و ترکیب آن با تحولات دوره پیشا- کرونا نشان از آغاز دوره جدیدی در آینده جهان می باشد. بازگشت به الگوی سابق در همه ابعاد ساده اندیشی است. برنامه قوی علمی لازمه بقا و رشد در جهان آینده می باشد.

- ۱-۳. جهت گیری کلان اقتصادی - سیاسی جهان چه سناریوهایی دارد؟
- ۲-۳. نقش فناوری و دانش اطلاعات چه خواهد بود؟
- ۳-۳. جایگاه ایران در نظم نوین جهانی چه خواهد بود؟
- ۴-۳. بر اساس پیش بینی سه بند فوق چه برنامه ای برای ایران باید تدارک دید؟
- ۵-۳. الگوی آینده سبک زندگی در ایران چگونه خواهد بود؟
- ۶-۳. بر اساس برنامه ریزی برای بندهای فوق چه نوع آموزش و چه نوع دانشگاهی نیاز هست؟ دانشگاه هوشمند؟
- ۷-۳. جهت گیری پژوهش، فناوری و نوآوری در دانشگاه ها چه باید باشد؟
- ۸-۳. آینده همکاری های دانشگاهی ایران با جهان (چین - غرب - آسیا) چه خواهد بود؟
- ۹-۳. نقش دانشگاه ها در نظام جدید سلامت در جامعه و مدیریت آن چه خواهد بود؟ دانشگاه ایمن؟
- ۱۰-۳. نقش اجتماعی و فرهنگی دانشگاه ها چه تغییراتی باید بنماید؟
- ۱۱-۳. نقش دانشگاه ها در آینده رابطه انسان و طبیعت (تغییر اقلیم - آلودگی ها - محیط سالم) چه خواهد بود؟
- ۱۲-۳. نقش دانشگاه های آینده در مدیریت، مشارکت اجتماعی و تربیت مدیران پویا چه خواهد بود؟ شوراهای آینده پژوهی؟ دانشگاه یادگیرنده؟

رضا مکنون

عضو هیئت علمی دانشگاه صنعتی امیرکبیر و
سر دبیر میهمان شماره ۷۹ فصلنامه رهیافت